

De mogelijke rol van de loopbaanprofessie

Loopbanen in een duurzame wereld

Frank van der Mijl

Wanneer zijn loopbanen duurzaam? Welke bijdrage kan het vakgebied loopbaanbegeleiding leveren aan de ontwikkeling van een duurzame wereld? Frank van der Mijl verkent in een serie artikelen verschillende visies en mogelijke antwoorden. In dit artikel: wat is duurzaamheid eigenlijk?

Het begrip duurzaamheid zoemt al rond sinds de Club van Rome in 1972 haar 'Grenzen aan de groei' publiceerde (Meadows, 1972). Wereldkundig werd het vooral door het rapport 'Our common future' van de Commissie Brundlandt (WCED, 1987). Tijdens de Milieutop Rio '92 stond duurzaamheid zelfs centraal, en dat werd dit jaar herhaald op Rio+20. Enerzijds kun je stellen dat het begrip nog steeds actueel is en zelfs aan relevantie heeft gewonnen. Want ondanks diverse successen, is er in de wereld nog steeds armoede, een rijk-arm kloof, grote vernietiging van natuurlijke hulpbronnen, gebrek aan schoon drinkwater en sanitatie, te hoge CO₂-uitstoot en

verlies van biodiversiteit. Anderzijds is de vraag gerechtvaardigd of het behoud van de aarde en een menswaardig bestaan voor iedereen wel realiteit kan worden. Wie ten tijde van de verkiezingen Kennislink.nl raadpleegde, kon in elk geval lezen dat voor een werkelijk duurzame samenleving de hele economie op z'n kop moet...

Mondiale duurzaamheid

Het woord duurzaamheid vatte post bij bezorgde wetenschappers, 'milieumensen' en politici die constateerden dat we op te grote voet leven. Als iedereen bijvoorbeeld leeft zoals wij in Nederland, hebben we drie aardbollen nodig om ons allen te onderhouden. Op mondiaal niveau ontstonden commissies en platforms om te onderzoeken of we technisch en politiek het roer kunnen omgooien richting een duurzame ontwikkeling. De Commissie Brundlandt definieerde dat als 'ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen' (WCED, 1987). Die definitie bleek even zinvol als moeilijk te implementeren. Tijdens de milieutop van Rio '92 werd het begrip daarom toegespitst op 'ontwikkeling die evenwicht nastreeft tussen ecologische, economische en sociale belangen'. De recente milieutop Rio+20 maakte er helaas het vage streven naar een 'groene economie' van. De definitie van Rio '92 blijft daarom wat mij betreft voorlopig de meest passende.

Er zijn inmiddels vele pogingen gemaakt om het behoud van natuurlijk en menselijk kapitaal op de (inter)nationale politieke agenda te krijgen. Maar de brede interpretatie, politieke belangen en ambtelijke hindernissen beperken veel afspraken tot intentieverklaringen. Er is daarom veel kritiek op zulke dure conferenties; na meer dan veertig jaar vergaderen bestaat bovendien het gevaar dat we moe worden van de 'kwestie duurzaamheid' en haar omvangrijke onbeheersbaarheid. Zo kan het achteraf een modeverschijnsel blijken dat de overgang van de twintigste naar de 21e eeuw markeerde. Een gemiste kans! Want ondertussen wordt onze voetafdruk alsmear groter, putten we de wereld verder uit en wordt de verdeling van hulpbronnen er nog niet veel beter op.

Toch zijn er op wettelijk en bestuurlijk niveau de nodige stappen gezet, en ontstonden in zowel profit- en non-profitsfeer talloze initiatieven die duurzaamheid tot één van de missiestatements maakten. Er zijn natuurlijk bedrijven die aan *green washing* doen (een 'groene' visie zonder bijbehorende daden), zoals uit de jaarlijkse *Global 100*-lijst van duurzaam opererende beursgenoteerde multinationals blijkt. Maar commerciële bedrijven en banken als Triodos, ASN, Unilever en TNT in Nederland pakken de handschoenen wel degelijk op. Voor veel NGO's is duurzame ontwikkeling een missiestatement. Greenpeace en WNF maken het tot een speerpunt om multinationals tot milieuvriendelijk beleid uit te dagen. En er zijn overkoepelende *cross-overs* als MVO Nederland, 'Duurzame Dinsdag' en 'Voor de wereld van morgen', waar bedrijven en/of particulieren met elkaar uitwisselen over duurzame manieren van ondernemen en samenwerken.

Vooraf particuliere initiatieven met een duurzaamheids-treuen zijn belangrijk, omdat ze zijn geboren vanuit de persoonlijke wens iets bij te dragen aan de wereld. Sommige krijgen speelruimte tijdens conferenties; persoonlijke inbreng van een *hot shot* kan hier een *boost* geven aan duurzaam denken en handelen. Naast mensen als Al Gore is bijvoorbeeld de Amerikaanse filosofe Martha Nussbaum momenteel één van de invloedrijkste denkers. Zij pleit ervoor, de ontwikkeling van landen niet in BNP uit te drukken, maar in de mate waarin een land en zijn mensen in staat zijn tot een waardig en betekenisvol leven (Nussbaum 2010). In ons land zijn mensen als Louise Fresco, Peter Blom, Herman Wijffels en Marjan Minnesma invloedrijke denkers en doeners. Vanuit hun bijdragen komt een werkzame, duurzame wereld dichterbij. Ook op kleinere schaal vinden tal van particuliere initiatieven plaats om bij te dragen aan een wereld die blijft.

Persoonlijke duurzaamheid

Het is misschien met name in die persoonlijke betrokkenheid en inzet van ieder mens dat we de mogelijkheden voor duurzaamheid moeten zoeken, zeker als we de vertaalslag willen maken naar de loopbaanprofessie. Want waar ontstaat duurzaamheid eigenlijk?

Prof. Paul de Blot, die regelmatig blogt over het onderwerp, schrijft in zijn blog van 1 augustus 2012 dat duurzaamheid eigenlijk in het hart ontstaat. Het is daarom de taak van het onderwijs, zo stelt hij, dat we het hart van kinderen openhouden en voeden. De beroemde Zwitserse psychiater Carl Jung veronderstelde dat de buitenwereld een afspiegeling is van de binnenwereld. Hij werd ondermeer geïnspireerd door de oud-Indiaase tradities; het religieusfilosofisch epos 'Mahabharata' – een van de oudste en omvangrijkste literaire verhandelingen van de wereld – vertelde reeds dat de wereld die we ervaren de afspiegeling is van ons voortdurend innerlijk balanceren tussen liefde, rechtvaardigheid en egogereleerde krachten. Het beroemde hoofdstuk 'Bhagavad Gita' maakt duidelijk dat dit een lange strijd vergt...

De buitenwereld als afspiegeling van de binnenwereld en ons hart als middelpunt ervan: een prachtige basis voor het denken over en handelen in de geest van duurzaamheid. Van daaruit zouden we kunnen stellen dat een duurzame wereld realiteit wordt als onze eigen (innerlijke) intenties, gedachten en plannen duurzaam van aard zijn. Maar in welke mate hebben we toegang tot en beheersing over die binnenwereld? Montaigne – de eerste filosoof die de psychologie van het Zelf beschreef – zei in de zestiende eeuw al: *"Que sais je?"* Wat weet ik? En hij bedoelde ermee: erg weinig. We zijn onszelf een raadsel, ook anno de 21e eeuw nog: Ab Dijksterhuis maakte immers duidelijk dat ons bewustzijn piepklein is in vergelijking met het onbewuste (Van der Mij, 2011). Als nu juist in het onbewuste onze intenties en ons handelen ontstaan, hoe kunnen we dan ooit een duurzame wereld creëren als we onszelf amper kennen?

Van intentie naar actie...

We doen ervaring op in het leven en we kunnen op onze intenties en acties reflecteren en er lessen uit trekken. Dat vraagt erom, verantwoordelijkheid te nemen voor wie we in al onze betrekkelijke onwetendheid zijn. Dan komen we natuurlijk ook onze onhebbelijkheden en egokrachten tegen, waar we vaak maar al te graag onderuit willen of over willen onderhandelen. Zijn we er echter toe bereid onszelf onder ogen te zien, dan ontstaat in onze binnenwereld ruimte voor de vraag welke

hartsimpulsen, verlangens en kwaliteiten zowel onszelf als de wereld kunnen dienen. Ik geloof erin dat het onderscheid tussen mijn en dijn vanuit deze levenshouding zelfs vervaagt. Uiteindelijk heeft elk mens immers het verlangen om zich verbonden te weten met de wereld om hem heen. Krijgt dat ruimte, dan zal dat zich vanzelf afspiegelen in zijn daden.

De buitenwereld als afspiegeling van de binnenwereld en ons hart als middelpunt ervan: een prachtige basis voor het denken over en handelen in de geest van duurzaamheid

Het is hier nu dat het beroep van de loopbaanprofessional komt binnenwandelen. Ons beroep is er immers op gericht om binnen- en buitenwereld met elkaar in balans te helpen brengen, zó dat onze cliënten datgene in de wereld kunnen ondernemen wat rechtstreeks samenhangt met hun drijfveren en talenten. Wanneer draagt dat bij aan een duurzame wereld? Laten we daartoe eerst onze individuele inbreng proberen mee te nemen in de definitie van duurzaamheid volgens Rio '92: *Duurzaamheid op individueel niveau betekent dat wij onze intenties, talenten en ontwikkeling in balans brengen met ecologische, economische en sociale belangen.*

Vanuit deze werkdefinitie kunnen we een lijntje spannen tussen de zingevingvragen die we al gewend waren om te stellen, naar de bijdrage van eenieder aan een duurzaam groter geheel. Daar horen vragen bij als: waar gaan jouw liefde en intenties naar uit? Welke acties in leven en loopbaan vloeien daaruit voort? Wanneer en hoe kunnen die een duurzaam karakter krijgen c.q. bijdragen aan een duurzame wereld? Hoe maak je in je loopbaan uit vele alternatieven die keuzes die tot welzijn voor jou zelf en de wereld kunnen leiden? Grote vragen die we ook onszelf kunnen stellen en soms kleine antwoorden behoeven. Een duurzame bijdrage kan heel kleinschalig van aard zijn.

De vraag is in hoeverre de loopbaanprofessional zich mag bemoeien met de bijdragen van zijn cliënten aan de wereld. Worden we dan niet normatief? Ja, dat worden we; sterker nog: dat zijn we al. Normatieve professionaliteit vormt feitelijk de kern van onze beroepsuitoefening. Zolang we maar uit het harnas van de moraalridder weten te blijven, kan de vraagstelling naar een bijdrage aan de wereld de betekenis van ons beroep op een hoger plan tillen.

Natuurlijk vormt duurzame *inzetbaarheid* een onderdeel van dit alles. Intenties en acties moeten hand in hand gaan met handhaven en bevorderen van vitaliteit en ontwikkelingsmogelijkheden in elke levensfase (zie o.a. De Lange & Van der Heijden 2011). Hier kan de loopbaanprofessional de link maken naar de context van cliënten en kunnen we individuele vragen vertalen naar organisatievragen. Hoe kan de organisatie zakelijke resultaten boeken met inachtneming van het menselijk en natuurlijk kapitaal binnen en buiten de organisatie? Welke ruimte krijgen medewerkers om hun hartsimpulsen te horen en ernaar te handelen? Hoe begeleid je hen daarin? Wie 'stroomlijnt' al die impulsen? Welke duurzame ontwikkelingsmogelijkheden biedt de organisatie haar mensen?

... naar vernietiging en innovatie

Het is een misvatting dat duurzaamheid betekent: altijd hetzelfde, alles in stand houden. Ook hier kunnen we teruggrijpen naar de oude Indiase tradities, die ons vertelden dat de kosmos uit een drie-eenheid is opgebouwd: Brahma, Vishnu en Shiva. Brahma schept, Vishnu behoudt en beschermt en Shiva vernietigt opdat nieuw leven kan ontstaan. De natuurlijke evolutie is een voorbeeld van scheppen en vernietigen. Zon en maan en al het leven zijn aan diezelfde wet van opkomen en ondergaan gebonden: geboorte (scheppen), leven (handhaven) en dood (vernietiging). Zou dat de onmogelijkheid zijn die we soms met het begrip duurzaamheid lijken na te streven: dat alles vooral in stand moet worden gehouden, maar dat dit feitelijk onmogelijk is? Misschien kunnen we die duurzame wereld alleen dan ontwikkelen als we de genoemde drie-eenheid als uitgangspunt durven nemen. Ik schreef in de inleiding al: de weg naar een duurzame samenleving vraagt erom, de wereld op z'n kop te zetten en dus een beetje te vernietigen alvorens we grote stappen verder kunnen komen. Feitelijk past dat bij de constatering van diverse onderzoekers dat duurzame inzetbaarheid van mensen

Duurzame initiatieven

De Club van Rome werd in de 60'er jaren van de vorige eeuw door wetenschappers opgericht en bestaat nog steeds. Ze publiceert regelmatig over duurzaamheid en ontwikkeling. www.clubof-rome.org (Engelstalig) en www.clubofrome.nl (Nederlandstalig; de Erasmus Liga)

In Nederland bestaan diverse initiatieven en platforms die – al dan niet in relatie tot de VN-milieutops – een agenda over duurzaamheid voeren, zoals het Nationaal Platform Rio+20, zie www.nprio2012.nl. Ook in de financiële wereld zijn er serieuze spelers, zoals Triodos Bank en ASN Bank, www.triodosbank.nl en www.asnbank.nl; de laatste biedt tevens het platform voor www.vordewereldvanmorgen.nl.

Andere initiatieven:

www.mvonderland.nl, www.duurzamedinsdag.nl, www.greenwish.nl. Diverse initiatieven vindt men ook op www.duurzameinitiatieven.nl.

Dagblad Trouw publiceert jaarlijks de 'Duurzame 100' met de meest invloedrijke duurzame doeners en denkers in Nederland. www.trouw.nl

De (wellicht discutabele) *Global 100-lijst* van meest duurzame, beursgenoteerde multinationals vindt de lezer op www.global100.org

Van de Mahabharata en met name de Bhagavad Gita bestaan vele vertalingen. Een mooie van de laatste is die van Mansukh Patel: 'Op weg met de Bhagavad Gita'. Er zijn twee delen. Uitgave: Stichting Life Foundation International, 2001, Zetten.

mede wordt bepaald door vernieuwing en veerkracht, zeg maar: afwisselend eerst een beetje sterven en dan weer opveren.

Vertaald naar het meer grijpbare niveau van de loopbaan, houdt dit in: afscheid durven nemen van het bekende, onszelf steeds durven vernieuwen en op zoek

blijven naar de rollen en contexten waarin we kunnen doen wat ons innerlijk ons opdraagt: naar vermogen te scheppen, te onderhouden en weer los te laten. Een boeiende en complexe opdracht voor loopbaanprofessionals om daarin cliënten te bevragen en uit te dagen, met medeneming van de organisatie.

Het mag duidelijk zijn dat het onderwerp 'duurzaamheid en loopbanen' nog veel uitwerking behoeft. In volgende bijdragen wil ik specifiekere inzoomen op de wijzen waarop organisaties en mensen een duurzame cyclus van scheppen, behouden en weer loslaten, en hun werk vorm en inhoud trachten te geven. ■

Literatuur en bronnen

- Blot, P. de (2011 en 2012), diverse blogs over duurzaamheid op www.pauldeblot.nl.
- Fresco, L. (verschijnt in 2012), *Hamburgers in het Paradijs. Voedsel in tijden van schaarste en overvloed*. Zie voor andere publicaties van Fresco: www.louiseofresco.com.
- Jung, C.G. (1961, 2010), *Herinneringen Dromen Gedachten*, Lemniscaat, Rotterdam.
- Lange, A. de & Heijden, B. van der (2011). *Levenslang gemotiveerd en vitaal aan het werk. LoopbaanVisie 2011 nr. 1*.
- Meadows, D. et al. (1972). *Grenzen aan de groei*. Club van Rome & Massachusetts Institute of Technology, Aula 500. Houten: Spectrum.
- Mijn, F. van der (2011). *Vragen stellen heeft geen zin. Ap Dijksterhuis over onbewust kiezen. LoopbaanVisie 2011 nr. 3*.
- Randers, J. (2012). *2052. A global forecast for the next forty years*. Club of Rome. Vermont: Chelsea Green Publishing Company.
- WCED (1987). *Our common future. Report of the World Commission on Environment and Development, United Nations*. www.un-documents.net/ocf-01.htm#1.
- Wijffels, H. (2011). *Van survival of the fittest naar survival of us all*. *DNB Magazine nr. 6*.
- Kennislink. www.kennislink.nl